

Drugie życie wieży zabytkowego kościoła pw. św. Anny na Praczach Odrzańskich

Kościół pw. św. Anny o drewnianej konstrukcji szkieletowej na Praczach Odrzańskich (fotografia 1) to jeden z ciekawszych obiektów protestanckiej architektury sakralnej na Śląsku. Jego historia sięga 1383 r., gdy przez biskupa wrocławskiego Wacława została ustanowiona parafia. W miejscu świątyni, o której niewiele wiadomo, powstał w latach 1550 – 1555 zbór luterński. Obecny kształt kościoła pochodzi z XVII w., gdy odbudowano go po pożarze spowodowanym zawirowaniami wojny trzydziestoletniej.

Od 2001 r., przy wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Urzędu Miejskiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu oraz Wydziału Kultury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, prowadzony jest generalny remont całej konstrukcji kościoła, od fundamentów po poszycie dachu. Pierwszym jego etapem był remont wieży kościoła na zachodniej ścianie budynku. Ze względu na geometrię (wysokość wraz z hełmem ok. 20 m) była ona narażona na działanie czynników powodujących degradację, w tym na powstawanie niepożądanych sił w węzłach, zagrażających stateczności układu. Dotychczasowe zabiegi naprawcze (gruntowne w latach 1912 – 1913), w tym spięcie węzłów

Fot. 1. Kościół pw. św. Anny na Praczach z początku XX w.

klamrami czy wprowadzenie usztywniającego rusztu drewnianego, nie przyniosły oczekiwanych efektów, ponieważ część elementów konstrukcyjnych wieży znajdowała się w stanie awaryjnym grożącym katastrofą. Oprócz uszkodzeń oryginalnych elementów konstrukcji drewnianej wykonanej z drewna liściastego (dąb), spowodowanych długotrwałym działaniem warunków atmosferycznych i drewnojadów (kołatek, spuszczel), doszło do szybkiej degradacji wstawionych podczas napraw odcinków z drewna iglastego. Szczególnie zniszczone zostały drewniane belki podwalinowe w zwieńczeniu przemurowanych ścian fundamentowych (fotografia 2) oraz na połączeniu wyższego członu wieży z niższym (fotogra-

Fot. 2. Fragment oparcia słupa ściany nośnej wieży na zniszczonej podwalinie. Widoczne doraźne naprawy w postaci korka z gruzobetonu

fia 3). Brak stabilnego oparcia słupów i zgniatanie elementów poziomych spowodowały postępujące przechylenie się ścian (fotografia 4), rozluźnienie węzłów konstrukcji oraz połączenia wypełnienia z materiałem szachulca. Materiał wypełniający w postaci cegły ceramicznej, pierwotnie spełniający rolę usztywnienia konstrukcji, stanowił teraz jedynie dodatkowe obciążenie i zagrażał bezpieczeństwu ze względu na możliwość niekontrolowanego wypadnięcia (fotografia 5).

Remont wieży, poprzedzony sporządzeniem projektu budowlanego wzmocnienia konstrukcji, podzielono na etapy, wśród których wyróżnić można prace przygotowawcze i zabezpieczające, wzmocnienie i naprawę ścian fundamentowych, wykona-

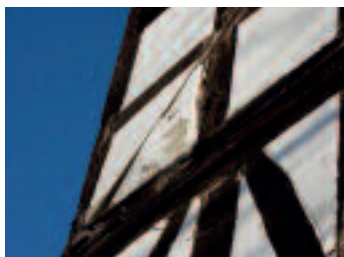

Fot. 3. Widok północno-zachodniego naroża wieży na styku dwóch członów. Wcześniej próby naprawy kłamrami zawiodły

Fot. 4. Ściana frontowa wieży kościelnej (narożnik pd-zach.) – widoczne przemieszczenie drugiego członu wieży w stosunku do części przyziemia

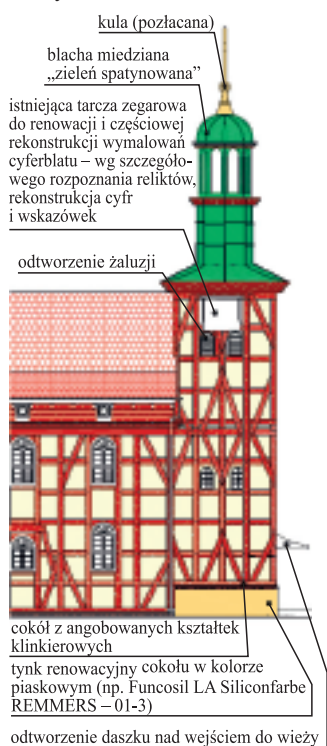
nie przestrzenno-ramowego rusztu żelbetowego, wzmocnienie i naprawę ścian i stropów wieży oraz konstrukcji hełmu wraz z wymianą poszycia, a także przywrócenie pierwotnej elewacji z oryginalną kolorystyką, stolarką i zegarem wieżowym. Pierwszym krokiem naprawy wieży (rysunek) było wzmocnienie fundamentów przez wykonanie opaski podtrzymującej ścianę fundamentową. Prace poprzedzono wykonaniem odcinkowych wykopów do poziomu posadowienia. W kolejnym kroku zmontowano drewniane rusztowanie zewnętrzne (fotografia 6), które pełniło rolę pomostów roboczych, a ze względu na solidną budowę (słupy i belki z żerdzi drewnianych, posadowione na blokach betonowych) – zabezpieczenie wieży przed runięciem.

Fot. 5. Fragment ściany frontowej wieży z widokiem na połuzowany segment murowanej ściany wypełniającej konstrukcję ryglową – wychylający się z płaszczyzny elewacji

Ważnym elementem prac remontowych było wykonanie żelbetowej, przestrzennej ramy wzmocniającej, stanowiącej usztywnienie i konstrukcję wsporczą ścian oraz stropów wieży. Słupy (30 x 30 cm) i rygle (30 x 60 cm) ramy wykonano z betonu samozagęszczalnego, aby nie wprowadzać dodatkowych drgań spowodowanych wibrowaniem betonu. Rama umożliwiła także oparcie konstrukcji hełmu wieży (za pośrednictwem przykręcanych kształtowników stalowych) i jej naprawę.

Po wykonaniu prac zabezpieczających przystąpiono do demontażu ceglanoego wypełnienia ścian i oceny stanu technicznego drewnianych elementów konstrukcji. O ile na ścianie północnej i południowej możliwa była częściowa wymiana elementów zniszczonych,

Zakres prac wg dokumentacji wykonawczej elewacji

Fot. 6. Zewnętrzne, drewniane rusztowanie wieży

Fot. 7. Drewniany szkielet zachodniej ściany wieży na połączeniu wyższego czołnu wieży z niższym. Z tyłu widoczna żelbetowa rama wzmocniająca

o tyle ściana zachodnia (fotografia 7), ze względu na zły stan techniczny, nadawała się tylko do rozbiórki. Elementy w dobrym stanie poddawano impregnacji, osadzano nowe kołki drewniane oraz uzupełniano ubytki w drewnie i uszczelniano styki żywicą. Nowe elementy na ścianie zachodniej wykonano przez próbny montaż konstrukcji na placu po uprzednim dokładnym pomiarze. Zachowano technologię łączenia słupków, rygli i krzyżulców na kołkowane wręby ciesielskie (fotografia 8). Pod nowe drewniane belki podwalinowe wymurowano cokół z kształtek klinkierowych. Po zmontowaniu i rekonstrukcji szkieletu drewnianego przystąpiono do murowania wypełnień z bloczków z betonu komórkowego wraz z łączeniem z konstrukcją drewnianą za pomocą szyn murowych i kotew firmy JORDAHL. Zastąpienie cegły wypełniającej nowym materiałem pozwoliło odciążyć konstrukcję i poprawić parametry cieplne przegród.

Ważnym etapem remontu wieży było wzmocnienie drewnianej konstrukcji wspor-

Fot. 8. Widok odtworzonej konstrukcji ściany z zachowaniem oryginalnych złączy ciesielskich

czej pod dzwony, przywracając jej pierwotną funkcję, co pozwoliło przenieść dzwony (jeden z 1733 r. z herbem Wrocławia) z prowizorycznej zewnętrznej dzwonnicy do wnętrza wieży. Zastosowano przy tym elastomerowe podkładki CALENBERG tłumiące drgania.

Efekt końcowy remontu wieży i korpusu kościoła (fotografia 9) przyniósł zadowa-

Fot. 9. Widok wieży kościoła pw. św. Anny na Praczach Odrzańskich po remoncie

lający efekt i zapobiegł awarii wrażliwej na czynniki zewnętrzne konstrukcji szachulcowej. Osiągnięcie obecnego stanu technicznego obiektu było możliwe dzięki determinacji proboszcza parafii Prace Odrzańskie i zaangażowaniu kierownictwa firmy JORDAHL & PFEIFER Technika Budowlana w przebieg prac projektowych i wykonawczych.

mgr inż. Bartosz Stasienko

JORDAHL & PFEIFER
Technika Budowlana Sp. z o. o.;
tel. +48 71 369 82 64;
e-mail: biuro@jordahl-pfeifer.pl;
www.jordahl-pfeifer.pl